

XII. Erdélyi Tudományos Diákköri Konferencia

Kolozsvár

2009. május 15.-17.

Páva falu helyneveinek elemzése

Szerző:

Török Tamás

BBTE, Földrajz Kar, III. év

Témavezető:

Dr. Pozsony Ferenc

egyetemi professzor

BBTE, Bölcsészkar, Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék

1. Előszó

Egy adott területen élő nép azonosítani kívánja környezetének elemeit. Az azonosítás, a tájékozódás a helynevek segítségével történik. Keletkezésükkor valamilyen feltűnő földrajzi jellegzetesség, a közelmúltban azon a helyen lejátszódott történelmi esemény, vagy a népi hit- és lélekvilág színessége játszott szerepet.¹ A névadás alapja egy olyan motívum kellett legyen, mely az egyén és a közösség számára is egyértelmű volt. A helynevek tehát jelentéssel bírnak, eleve értelmetlen helynév nincs. A helynevek úgymond értelmetlenedésének okai a történelmi események feledésbe merülése, a beszélt nyelv átalakulása, egy közösségen belül beállt etnikai változások és nem utolsósorban az ember magyarázgató készsége, ki szereti elbonyolítani, elrégiesíteni a valóságot.²

2. Módszerek és források

Az emberi beavatkozás következtében a természetes környezet változásokon ment át. Ezt a gyors változást a helynevek sokkal lassabban követik. Őrzik a környezetnek a névadás pillanatában rögzített képét. Dokumentumként szolgálnak a hely eredeti, vízrajzi, növényborítottsági vagy gazdálkodástörténeti állapotára nézve is. A helynevek kutatása a történelem, a szociológia és a nyelvtudományok mellett a természettudományok eszköztárába is bekerült.

A társadalmat vizsgáló tudományok, különösen az antropológia és a népraktudomány felismerték, hogy „a kultúra egésze, illetve annak részjelenségei nem vizsgálhatók és értelmezhetők teljes körűen a természeti környezet figyelembevétel nélkül”.³ A természet- és társadalomtudományok határterületén levő problémák vizsgálata egy új diszciplína meghatározását tette szükségsszerűvé. A kutatók az 1920-as, 30-as évektől kezdve a biológiai ökológia módszertanát és nevezéktanát beemelték a kulturális antropológia eszköztárába. Az ökológiai szempontú antropológiai kutatás az antropológiai ökológia elnevezést nyerte. Meghatározását nehezíti, hogy az eredeti,

---

¹ Szabó T. Attila, *Nyelv és múlt*, Bukarest, 1972, 340.

² *Im.* 339-354.

³ Borsos Balázs, *Félig festett zebra a Múzeum-körúton*, Budapest-Sopron, 2003, 84.

biológiai értelemben vett ökológia szó meghatározása és használata sem egyértelmű. A terminust először Ernst Haeckel német természettudós alkotta meg 1866-ban az élő organizmusok és környezetük közötti viszony tanulmányozására. Az azóta eltelt idő alatt sokat változott a meghatározás, aszerint, hogy szélesíteni avagy szűkíteni akarták a tudományág vizsgálati területét. A ma legelfogadottabb meghatározás szerint az ökológia az élőlény és környezete közötti kölcsönhatásrendszerrel foglalkozik, egyértelműen megkülönböztetve egy ható tényezőt (a környezetet) és egy hatás alatt álló tényezőt, mely a természeti kényszerfeltételek hatását elszenved. Ez utóbbi az egyedtől a bioszféra felső szerveződési szintjéig terjedhet.⁴ Az ökológia tárgya tehát a kényszerfeltételek hatására létrejött, az objektumot és környezetet egyaránt magába foglaló „koegzisztenciális struktúrák” létrejötte, és azok változásának folyamata és miéértje.⁵ A meghatározás tárgyán kezeli mind az objektumot, mind a környezetet. A koegzisztenciális struktúra alkotórészeinek lehatárolása lényegében a vizsgáló elhatárolásától függ.

Az ökológiai megközelítésű antropológiai kutatás elnevezése azonban nem egységes, attól függően, hogy milyen szempontból közeledünk a tárgyhöz. Beszélhetünk humánökológiáról (a növény- és állatökológia biológiai szemléletű felosztását követve), társadalomökológiáról, szociálökológiáról, viselkedésökológiáról. Jelen vizsgálathoz az angolszász antropológia által használt etnoökológia meghatározása áll a legközelebb. A fogalmat H. Conklin, W. C. Sturtevant és C. Frake annak leírására tartják fenn, hogy egy adott népcsoport saját ismeretei, meghatározásai és a világról alkotott rendszere szerint hogyan viszonyul a természeti környezetéhez, és mint ilyen a „népi tudomány” (ethnoscience) fogalomkörébe tartozik. Az adott területen élő népcsoport környezetéről alkotta kognitív kép, a világ percepciója által szerzett ismeretei a névadás során csapódnak le.

3. A vizsgált falu beazonosítása

Páva a Kovászna megyei Zabola (rom. Zăbala) községhez tartozó falurész, 1964-ig önálló településként létezett. A Háromszéki-medence keleti hegységperemén helyezkedik el, a történeti Orbai-széken. A falu a Háromszéki-havasok és a Feketeügy síkságának találkozásánál fekszik. A falut határoló települések: északon a vele összeépült

⁴ Biológiai lexikon III, 297-298.

⁵ Juhász-Nagy Pál, „Kulturális ökológia”: néhány kritikai észrevétel, Tatabánya, 1987, 195-198.

Zabola, nyugaton Székelytamásfalva és Szörcse, délen Vajnafalva (Kovászna része). Határa kelet felé felnyúlik a Kárpátok gerincéig, Vrancea megyével érintkezik. A falu helyrajzát meghatározza a medence és a hegyvidék kontaktövezetében való elhelyezkedése. Az 1500 m-nél magasabb alhavasi gyepektől, magashegységi legelőktől (puszták) kezdve, a túlevelű és lombhullató erdőkön keresztül a kis esésű medence mocsaras, vizenyős területéig, minden tájtípus megtalálható itt. A hegylábi övezetet a hegykeretből aláfutó patakok dombokká szabdalták fel. A pávai Nagy-patak és Karom-patak völgyeiben nyúlik el maga a falu. Alatta kezdődik a Háromszéki-medence széles lapálya. A tektonikai süllyedéket a harmadkori tengerelöntések agyaggal, márgával, homokkal és kavicssal töltötték fel. A medence síkjából eróziós tanúhegyek emelkednek ki (az egykoron lesüllyedt hegyláncok csúcsai). Ilyen tanúhegy Páva határában a Tatár-halom.⁶

A falu területén már az őskortól lakott településre utaló nyomokat találtak. Székely Zoltán, a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum vezetője, az 1960-as évek végén Háromszéken rendszeres régészeti kutatásokat kezdeményezett. A Tatár-halmon bronzkori település nyomait keresték, és egy kora középkori magyar temetőre bukkantak: 192 sírt találtak a az észak-déli irányban hosszan elnyúló domb tetején.⁷ A székelyeknek Háromszékre való betelepülésekor Pávára is, a többi Orbai-széki faluhoz hasonlóan a mai Szászorbó vidékéről települtek lakói. Szabad székely lakosai előbb a magyar királyi, majd az erdélyi fejedelmi udvarnak tenyésztettek solymokat: egy 1635. évi összeírás szerint a településen 17 solymárccsalád lakott.⁸ A népi etimológia a sólymokat pávává „szelídítette”, a falu nevét a méltán büszke solymászattal hozva kapcsolatba. Jellemző, hogy református templomának félköríves szentélyének románkori falán az egyik híres solymárfamília, a Marti család címeres sírkövén páva található (1. kép). A név egyébként valószínűleg szláv eredetű, 1567-ben fordul elő először „Pawa” alakban.⁹

1964-ben elveszítette közigazgatási önállóságát, létét helységnévtábla sem jelzi, lakosai mégis erős helyi öntudattal rendelkeznek.¹⁰ A falu lakossága 1992-ben 873, ebből

---

⁶ Kisgyörgy Zoltán, *Kovászna megye útikönyv*, Csíkszereda, 2001, 9-23.

⁷ Pozsony Ferenc, *Zabola*, Száz Magyar Falu Könyvesháza, Budapest, 2002, 14-17.

⁸ Im. 11-12.

⁹ Szabó M. Attila, *Erdély, Bánság és Partium történeti és közigazgatási helységnévtára*, Csíkszereda, 2003.

¹⁰ “Zabolán ott volt a gróf, Mikes Ármin, zsellérek voltak nagyobb részbe a zabolaiak. Itt nálunk nem volt, itt inkább a szabadparasztságé volt a szó. Páván az emberek felfogásába is észrevevődik.” Réti József ld. a Mellékletben

102 román és 240 magyar ajkú cigány. A román családok főként a Felső-patak és a Darék utcában laknak.¹¹ Református temploma az 1902-es újjáépítés során nyerte el mai alakját, hajdan tetszetős kaputoronnyal megerősített várfal övezte. A katolikusok haranglábja a temető bejáratánál áll, templomuk azonban nincs, ezért a református imateremben szoktak misére egybegyűlni. Páván I.-IV. osztályos iskola működik. Lakóinak megélhetése az állattartásból, a földművelésből vagy az erdőkitermelésből származik. Kovásznai munkahelyekre is járnak. A szomszédos településekkel való kapcsolatot a közúti és vasúti infrastruktúra valósítja meg. A falut a 121-es megyei út és a Sepsiszentgyörgy-Bereck vasúti szárnyvonal szeli át.

3. A helynevek

Jelen elemzés célja, hogy megkíséreljük kideríteni milyen jellegű neveket használtak az itt lakók, milyen mértékben jelenik meg a természeti környezet a nép által adott nevekben. Ehhez először a történeti és jelenleg is használt helynévanyagot kellett összegyűjteni.

A helynévanyagot három forrásból gyűjtöttük:

1. Lőrincz Sándor, pávai református lelkipásztor helynévgyűjteménye; a történeti helynévanyag külön cédulákra vezetve, pontos levéltári előfordulással feltüntetve és a gyűjtő megjegyzéseivel kiegészítve állt rendelkezésünkre (2. és 3. táblázat);
2. helybeli lakosok interjúzása, mely során arra kértük őket, hogy sorolják fel falujuk helyneveit, külön-külön a falu belterületének, megművelt területeinek, erdeinek és vizeinek neveit; amennyiben ismertek valamilyen magyarázatot a név eredetére vonatkozóan, megkértük mesélni el (népi etimológia);
3. Zabola község Polgármesteri Hivatala rendelkezésünkre bocsájtotta kataszteri térkép helynévanyagával is összevetettük és azonosítottuk azokat a terepen és a térképen.

Az összegyűjtött neveket táblázatban foglaltuk össze. A rendszerezés és a differenciált vizsgálat érdekében a többtagú helyneveket elemi részekre bontottuk, a tagok mindegyikét külön minősítettük. A minősítés során Borsos Balázs „A bodrogi helynevek statisztikai elemzése, különös tekintettel a természeti környezetre”¹² című

---

¹¹ Sepsiszéki Nagy Balázs, *Székelyföld falvai a XX. század végén I*, Budapest, 1998, 236-239.

¹² Borsos Balázs, *A bodrogi helynevek statisztikai vizsgálata, különös tekintettel a természeti környezetre*, www.etnologia.mta.hu

tanulmányában használt hárombetűs kódolást vettük alapul. Borsos a helynevek három csoportját különbözteti meg: természeti helyrajzi nevek, műveléssel, gazdasággal, birtoklással kapcsolatos nevek és egyéb eredetű nevek, melybe az idegen nyelvből átvett neveket sorolja. A tagok végül a következő minősítést nyerhették:

1. Természeti, helyrajzi nevek

1. **poz:** pozitív térszíni forma –ilyenek a *halom, domb, hegy, bérc, havas* és *kőszál*;
2. **neg:** negatív térszíni forma, mélyedés – két ilyen találtunk, ezek a *gödör* és a *suvadás*;
3. **dmb:** egyéb térszíni forma – például az *él, oldal, tető, arr* (orom), *kő, hágó, lapjas, lik*
4. **vín:** vizek nevei – pl. *patak, víz, tó, ér, borvíz, borkút*
5. **fht:** földrajzi helyhatározó. A terület valamely más földrajzi helyhez való viszonyát jellemző név – pl. *alja, köze, melléke, széke, mege, nyaka, töve, feje, ága, szeg, szél, fark, kimenő, közép, köz-, közti,*
6. **hht:** helyhatározó. Az előzőhöz igen hasonló csoport. Különbség köztük csak annyi, hogy ezek egy-egy ugyanolyan nevű területet nem más földrajzi helyhez, hanem egymáshoz képest határoznak meg (*al-, alsó, fel-, felső, első, hátsó*), találkozunk még *elő, előtt, alatt*, illetve a valamilyen dűlőhöz kivezető út melletti területet jelentő *járó, menő, vezető* szavakkal és a *-nál, -nél* raggal.
7. **kfh:** közeli földrajzi hely. Gyakran előfordul, hogy egy területrészt az abba az irányba eső, de a helység határán kívül levő földrajzi hely alapján neveznek meg. Ez általában a szomszéd falu (*Barátosi, Szörcsei, Tamásfalvi, Vajnafalvi*) neve. Leggyakrabban az oda vezető úttal hozzák kapcsolatba.
8. **föm:** a termőföld, a talaj minősítésére szolgáló jelző – *sár, mész, fővény, köves, kövecses* és a szikes jelentésű *szék* szavak szerepelnek. A *dohos* a vulkáni utóműködés következtében terméketlenné váló földet jelenti.
9. **mrt:** a terület méretét jellemző szó – az azonos nevű vagy rendeltetésű határrészeket megkülönböztető *kis, kicsi, kisebb, nagy* jelzők mellett előfordul a hosszú területet jelentő *hosszak*.

10. **alk**: a terület alakját jellemző szó – *kerek, vállas, garádics* (értsd: lépcsőzetes) egy-egy terület vagy tereptárgy alakját írják le.
11. **tn**: a terület eredeti, illetve természetes növénytakarójára vonatkozó szó – az *erdő, bokor, kóró* szerepel.
12. **vnt**: vizes, de növényzettel benőtt területet leíró szó – *mocsár*.
13. **tn**: a természetes növénytakaró egyedeire, nemzetségeire, fajaira vonatkozó szavak között több növény is szerepel. Ilyen a *csere*, a bükkfára utaló *bikk*, *bükköse*, a *nyír, nyáros, fenyő*, az égerfát jelentő *eger*, a fűzre vonatkozó *fűze, csigolyák* (kosárfonó fűz), *rakottya* (bokorfűz), valamint a *mogyorós* és *csiános*.
14. **vne**: a vízben élő növények egyedeit, nemzetségeit, fajait jelzik a *nád* és *sás* növénynevek.
15. **táv**: a természetes állatvilág egyedeit, nemzetségeit, fajait jelenti – pl. *medve, sólyom, ölv(es)* és a rókát jelentő *ravasz*..
16. **tem**: természeti elem minősítése – Igen változatos csoport, ide kerültek a színre vonatkozó *veres, kék, fekete, rozsdás*, de a természeti környezetre vonatkozó egyéb szavak (*honcsokos, gyükeres, hideg, mély, tiszta, havas, sós*). A *som* (*sem* alakban is előfordul) név egy népi ‘zöld héjából kiválik’ jelentésű somlik, somlyik ige melléknévi igenevéből eredeztethető.¹³

2. Műveléssel, gazdasággal, birtoklással kapcsolatos nevek

17. **műv**: olyan szó, amely azt jelenti, hogy a terület művelés alatt áll – legjellemzőbb a *határ*, de ugyanide sorolható a *belsőségek* és az utótagként előforduló, de szintén a művelésre utaló *helye* is.
18. **mv**: olyan szó, amely azt is jelzi, hogy a terület milyen típusú hasznosítás alatt áll – pl. *mező* (*rét, szénája, füve, gyep, gyepű*), és a *kert* rokonértelmű szavai (*gyümölcsös*). Vagy utalhat arra, hogy a terület éppen nem áll hasznosítás alatt (*parlag, parlagja, ugarok*). A *tanorok* közszói értelme ma már elhomályosult, jelentése eredetileg: a marhák távoltartására bekerített rét, kaszáló¹⁴.
19. **irt**: az eredeti növénytakaró kiirtásával, felégetésével kapcsolatos szó a *puszta*.

¹³ Murádin László, *Szavak színeváltozása*, Kolozsvár, 1983, 266.

¹⁴ *Im.* 256-257.

20. **sor**: *szer* vagy *sor*. Kováts D. szerint a *sor* az egyik oldalán házakkal beépített utca vagy keskenyebb szántóföld, míg a *szer* a határ egy része. Általános értelemben olyan földterület, mely más területek között helyezkedik el
21. **trm**: valamilyen terményt jelentő szó, ilyenek a *kender* és a *köles*.
22. **dáv**: domesztikált állatvilágra utaló szó – pl. *ló*, *ökör*, *ökrös*, *bikás*. Ide sorolható a *kabola* név is, mely egy lófajtát jelent (eredete a latin *caballus* ‘ló’ szóra vezethető vissza).
23. **áll**: állattenyésztésre utaló szó – *esztena*, *szállás*, *veszteglő* és az állatok déli pihenőjét jelentő *déllő* fordul elő.
24. **nyo**: a terület közösségi felosztásával kapcsolatos szó – *nyíl*, *szabadja*, *tilalmasa*, *közösség*, *személyesek* a székely közösségi jogrendből eredeztethetőek.
25. **szn**: személynév, mely valószínűleg, de nem feltétlenül birtokost is jelent – előfordulhatnak pusztai személynevek mint helynevek (*Boc*, *Bernád*, *Csomos*, *Veres Lőrinc*, *Deák Ferenc*, *Máté Pál*) többes szám jelével ellátott kereszts/vezetéknév (*Ferencek*), vagy köznévvvel párosulva vezetéknév többes szám jelével (*Keresztesek*, *Kádárok*, *Tatárok*, *Benék*, *Martiak*), vezetéknév és keresztnév (*Becsek Mihály*, *Gáll György*, *Gáspár János*) illetve külön vezetékvagy keresztnév (*Kádár*, *Páll*, *Szőcs*, *Vajna*, *Bene*, *Bogáti*, *Cele*, *Csegze*, *Lőrincz*, *Mihát* (*Mihálcz*), *Kajtár*, *Kozma*, *Basa*, *Bacsó*, *Botos*, *Jakab*, *Kányás*, *Lukács*, *Réti*, *Simon*, *Barta*, *Pálos*). Külön említhetjük a román vagy idegen eredetű személyneveket vagy ragadványneveket (*Bucsák*, *Árgyas*, *Bogyó*, *Butyka*, *Csubuk*, *Dobroszlán*, *Kosztán*, *Murdán*). Kizárólag előtagként fordulnak elő.
26. **ehb**: egyházi birtokra, birtokosra utaló szó – pl. *egyház*, *harangozó*.

3. Egyéb eredetű nevek

27. **eet**: egyéb (nem mezőgazdasági és nem vízrendezési) emberi tevékenységre utaló szó – a terület egyéb, nem mezőgazdasági célú, felhasználást jelző szó (*piac*, *bánya*, *fűrész*, *fűrészze*), illetve a tevékenységet végző intézmény neve (*posta*).
28. **mtu**: ember által épített műtárgyra utaló szó – pl. *út*, *utcája*, *útválasz*, *ösvény*, *híd*, *hídja*, *kapu*, *kút*, *kutas*, *téglacsűr*, *gépház*, *malmos*, *faluk*, *ország*.

29. **köz:** egyéb, a műtárgyak közé nem sorolható, de (vízi) közlekedésre utaló név – egyedül a *rév* fordul elő.
30. **vzr:** vízrendezési tevékenységre utaló név – pl. *árok, árkos, gát, csatornás*
31. **jlz:** más csoportba nem, vagy nehezen besorolható jelzők, melyek előtagként szerepelnek – *ó, fattyú, dörgő* és a *romlott* jelzők sorolhatók ide.
32. **szá:** számnév – *két, három, hat* számnevek fordulnak elő. Ide sorolható a *harminchármas* is, mely a birtokosok számára utal.
33. **nné:** népnév- pl. *zsidó*. A *cigónia* cigányok által lakott falurész neve, mesterkéltséggel, humoros elnevezés.
34. **szl:** szláv eredetű nevek. A Háromszéki-medencét a magyar és a székely honfoglalás előtt szláv népesség települte be, neveik máig fennmaradtak¹⁵ – pl. *Polyánka, Pajinka, Zernye* („hamuszínú”), *Dericés* („korpás” ld. rom. *tără* – *ă*), *Lakóca*
35. **?:** ma is ismert magyar szó, de szerepe és jelentése helynévként nem megállapítható – *Köszörű, Hájás, Berke, Király, Szarkák, Tamás*
36. **??:** ismeretlen eredetű és jelentésű szó – *Leckér, Méker, Cán, Kandia, Labdáró* nevek kerültek ebbe a csoportba.

Végeredményben az 1. csoportban 16, a 2. csoportban 10, a 3. csoportban is 10 kategóriát lehetett megállapítani, vagyis a helynévanyagot összesen 36 kategóriába rendeztük.

4. Következtetések

Az 1. táblázatba foglalt 227 név közül leggyakoribbak a kéttagúak (152, 66,96%). Ezek általában egy terület milyenségére vagy rendeltetésére vonatkozó utótagból (kert, erdő, út, patak stb.) és egy, a területet jellemző előtagból állnak. 48 egytagú név szerepel (21,14%). A háromtagú nevek száma 24 (10,57%), a négytagú nevek száma 3 (1,32%).

A 227 név tehát összesen 436 tagra bontható. Ezeket összesen 165 önálló vagy képzővel létrehozott magyar szó alkotja. A nevek között szerepel még ezen kívül 45 személynév és több ismeretlen jelentésű és értelmű szó is.

Az egész anyagból messze kiemelkedik a személynévek kategória (számszerint 60), melyek kizárólag előtagként vagy önállóan fordulnak elő. A második helyen álló

¹⁵ Kniezsa István, *A magyar nyelv szláv jövevényszavai*, Budapest, 1955.

ember által létrehozott műtárgyra utaló nevek csoportja (mtu) sem sokkal marad el (55 név). És csupán ezután következik egy természeti, helyrajzi eredetű névcsoport, a vizek nevei 36 előfordulással.

Olyan bontásban vizsgálva a tagokat, hogy azok a névben a jelölt vagy a jelölő szerepét töltik be, az előtagok azok, melyekről elneveznek egy helyet, az utótagok pedig a megnevezett helyet írják le. Figyelembe véve a személynevek fölényét az előtagot képező szavak között arra a következtetésre juthatunk, hogy a névadásban meghatározóbb volt a birtokos, mint a természeti környezet jellemző tulajdonsága. Szembetűnő azon helynevek esetében, melyeket pusztán személynevek képeznek (*Boc, Bernád, Csomos*). Keletkezésük oka, hogy a birtoklás ténye fontosabb volt, mint a terület rendeltetése, ezért a nép elhagyta az utótagot vagy nem is ragasztott soha hozzá. Ha a birtokos személyazonossága bírt jelentőséggel, vagy a néphagyomány megőrzésre érdemesnek ítélte, a család és keresztnév együtt jelenik meg (*Veres Lőrinc, Deák Ferenc, Máté Pál*). Valószínűleg hosszú időn keresztül egy személy vagy egy család birtokolta ugyanazt a helyet, ebben az esetben a családnév többes szám jelével ellátott alakja képezi a helynevet (*Ferencek*). A birtokos/ok és a terület kapcsolódásának mértékét jelzi, hogy a jelölt köznév birtokos raggal vagy anélkül jelenik meg. Ugyancsak megkülönböztethető a teljes személynév + birtokos raggal ellátott köznév (*Becsek Mihály pataka, Gáll György erdeje, Gáspár János erdeje, Gáspár János útja*) és az egyes számban megjelenő család- vagy keresztnév + birtokos ragos köznév alakú helynevek (*Bene kertje, Bene nyíre, Bogáthi utcája, Bogáti kertje, Bacsó éle, Bacsó pataka, Barta hídja, Barta kertje, Basa pataka, Bene nyíre, Bogyó gödre, Jakabhavasa, Kányás pusztája, Kozma útja, Lőrincz dombja, Lukács pusztája, Mihátszere, Pállfeje, Páll helye, Páll kisebb ága, Réti szénája, Simon pataka, Szócs helye*), illetve a többes szám jelével ellátott személynevekből és a mellette szereplő köznevekből képzett helynevek (*Benék útja, Keresztesek havasa, Martiak fűrészze, Martiak parlagja*). Az utcák elnevezésénél gyakori eljárás, hogy a benne lakó családok neveit veszik fel (*Benék ucája, Kádárok utcája, Tatárok utcája*). Az utótag teljesen hozzánőtt a személynévhez, mint a *Bernádtető, Botoskút, Celekert, Csegzekert, Kádárkút, Kajtár út, Kányás-patak, Pálosdomb, Vajna belsőségek* nevek esetében.

A személyneveket leszámítva az előtagok többségét a természeti környezethez, helyrajzhoz kapcsolódó nevek alkotják. Ezek közül is inkább a megkülönböztetést segítő a terület méretét, földrajzi helyzetét leíró szavak szerepelnek (*Alszeg, Felszeg, Elsőzernye pusztája, Hátsőzernye pusztája, Nagy-mélypatak, Kis-mélypatak*).

Az utótagok között az 1. csoport elemei többségben vannak, 60,25%-ot képviselnek szemben a 2. csoport 18 és a 3. csoport 21,75%-ával. Nem hagyható azonban figyelmen kívül az a tény, hogy külön-külön viszont a 3. csoportba tartozó ember által létrehozott műtárgyak kategóriája (mtu) jóval kimagaslik. A határban való tájékozódást könnyíti meg síkvidéken az utakhoz, hidakhoz, a faluhoz viszonyított helyzet (*Kétútköze, Háromútválasz, Falu alatt*).

Lássuk, tehát, milyen környezeti kép rajzolható meg a helynevekből? A táj meghatározó elemei a hegykeretből aláfutó patakok. A víznevek csoportjából a *patak, pataka* fordul elő a leggyakrabban, összesen 24-szer. A tó-nevek viszonylagos gyakorisága (*Kerektó, Kutastó, Tóskert, Nádistó*) félrevezető lehet, ugyanis egyetlen tó sincs a környéken, viszont valaha vizenyős terület lehetett, erre a utalnak a vizes környezetre utaló nevek (*Közmocsár, Sásgödör, Nádistető, Nádramenő*). Ezeket a lápos, mocsaras területeket lecsapolták, a vízrendezés nyomait több árok, csatorna gát őrzi (*Árkostó, Csatornaskút, Szarkák gátja*). Az emberi beavatkozás következtében az eredeti növényatakaró összetétele is megváltozott. Nedves környezetet kedvelő fafajta ma csak elvétve található a határban. A valamikori növényzet emlékét a *Csigolyák, Rakottyás, Bene nyíre, Nagynyír, Nyíreskert, Nyáros, Tamásfüze, Egerbokornál, Kerekeger* helynevek őrzik. Magasabb térszíneken a cser, bükk és a fenyő uralja az erdőket (*Csere, Cseremező, Ölves bükköse, Tisztabikk, Nagyfenyő*). A magashegyi legelőket jelentő pusztasó szó többször is szerepel (*Gyepűpuszta, Labdárópuszta, Lukács pusztája, Ölves pusztája*).

A műveléssel kapcsolatos nevek sokat elárulnak a szántó, kaszáló, legelő, erdő közösségi birtoklásának, hasznosításának egykori rendjéről. A földek birtoklása az osztásos földközösség intézményén alapult. A falu közös tulajdonát egyéni, családi használatra kiosztott nyílföldek alkották.¹⁶ A vagyonszövetség alapult birtoklás emlékét a történeti helynévanyag őrizte meg. Az ebben szereplő *Falufüve* a falu közös rétjére, a *Nagynyíl* és *Nyílkapu* a közösségi felosztás módjára utal. A XVIII. századtól kezdve a kiosztott, de a közösbe vissza nem bocsájtott nyílföldek örökbecstévé váltak. Az 1848-at megelőző századokat Imreh István a magántulajdon térnyerési, végleges eluralkodási időszakának

---

¹⁶ Imreh István, *A törvényhozó székely falu*, Bukarest, 1983, 154-155.

minősíti.¹⁷ Ekkor válhatott uralkodóvá a névadásban a személynevek használata, mely arra utal, hogy a magánbirtok megszilárdult, a falu számon tartotta a tulajdonviszonyokat.

A határ művelése a feudalizmus korszakában, a legtöbb székely faluközösséghez hasonlóan, Páván is nyomásos rendszerben történt.¹⁸ A háromfordulós művelési mód kereteiben a faluközösség teljes határát három részre, nagy táblára osztották. Az egyikbe őszi, a másikba tavaszi gabonát vetnek, a harmadikat pedig parlagnak hagyták. A faluhoz közel eső földeket kiszakították az őszi- vagy tavaszhatárból, és egy-egy termény számára kerteknek tartották fenn (*Kender ugarok, Köleskert*). Gondoskodtak a tilalmas határ védelméről, kapukat állítottak (*Nyílkapu, Tanorkapu*). Az állatok számára fenntartottak sajátos hasznosítású területeket (*Tanorok, Bikás*).¹⁹

Az erdőhasználat rendjét is szabályozták. Egyes erdős részeket az óvás, a féktelen pusztítás megakadályozása érdekében tilalmasnak minősítettek (*Falu tilalmasa*), míg a szabad erdőt általában egyenlő joggal használhatták a faluközösség tagjai (*Falu szabadja*). Az erdők sem alkották minden esetben közvagyon tárgyát (*Közönség erdeje*), el voltak különítve egyházi tulajdonú (*Egyház erdeje*) és magántulajdonú erdőrészek (*Harminchármas erdeje*).²⁰

A használt névanyagból kimutatható a természethez való alkalmazkodás, az azzal való együttélés, mert a névanyagban a természeti környezetből eredő nevek meghatározó szerepet játszanak ugyan, de nagymértékű volt az emberi beavatkozás és a névadásban nagy súllyal szerepelnek a műveléssel, birtoklással kapcsolatos nevek.

---

¹⁷ Im. 156-157.

¹⁸ "Három határra volt osztva a pávai határ: *Halommező, Középmező* s *Cseremező*. Három határrész volt, valamikor ződ ugar vót, s egy ugarat örökké a disznyók túrtak, s az oláh komák a juhokot örözték rajta. De aztán megszöntették a ződ ugarat, lett ugy-e bevetett mind a három határ." Bartos János, ld a Mellékletben

¹⁹ Im. 192-203.

²⁰ Im. 246-253.

5. Felhasznált irodalom

BORSOS Balázs

2000 *Három folyó között*, Akadémiai Kiadó, Budapest

2003 *Félig festett zebra a Múzeum-körúton*, in: Ökológia-kultúra-embertudomány, Egyetemi-főiskolai szöveg- és szemelvénygyűjtemény, Budapest-Sopron

A bodrogközi helynevek statisztikai vizsgálata, különös tekintettel a természeti környezetre, www.etnologia.mta.hu

IMREH István

1983 *A törvényhozó székely falu*, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

KISGYÖRGY Zoltán

2001 *Kovászna megye útikönyv*, Pallas-Akadémia Kiadó, Csíkszereda

KNIEZSA István

1955 *A magyar nyelv szláv jövevényszavai*, Akadémiai Kiadó, Budapest

POZSONY Ferenc

2002 *Zabola*, Száz Magyar Falu Könyvesháza, Budapest

SEPSISZÉKI NAGY Balázs

1998 *Székelyföld falvai a XX. század végén I*, Háromszék, Nap Kiadó, Budapest

SZABÓ M. Attila

2003 *Erdély, Bánság és Partium történeti és közigazgatási helységnévtára*, Csíkszereda

SZABÓ T. Attila

1972 *Nyelv és múlt*, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest

MURÁDIN László

1983 *Szavak színeváltozása*, Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár

6. Mellékletek

1. táblázat

Művelési mód	Tag szám	1. tag neve	2. tag neve	3. tag neve	4. tag neve	1. tag min.	2. tag min.	3. tag min.	4. tag min.
faluréisz	2	Al	szeg			hht	fht		
híd	2	Alsó	híd			hht	mtu		
telek	3	Alsó	patak	melléke		hht	vín	fht	
patak	2	Árgyas	pataka			szn	vín		
szántó	2	Árkos	tó			vzr	vín		
erdő	2	Bacsó	éle			szn	dmb		
patak	2	Bacsó	pataka			szn	vín		
erdő	2	Bánya	oldal			eet	dmb		
út	2	Barátosi	út			kfh	mtu		
híd	2	Barta	hídja			szn	mtu		
?	2	Barta	kertje			szn	mvt		
patak	2	Basa	pataka			szn	vín		
?	3	Basa	pataka	töve		szn	vín	fht	
patak	2	Becsek Mihály	pataka			szn	vín		
erdő	2	Bene	kertje			szn	mvt		
szántó	2	Bene	nyíre			szn	tne		
utca	2	Benék	utcája			szn	mtu		
út	2	Benék	útja			szn	mtu		
patak	2	Berke	pataka			?	vín		
erdő	2	Bernád	tető			szn	dmb		
patak	1	Bikás				dáv			
erdő	2	Bikk	tető			tne	dmb		
szántó	1	Boc				szn			
utca	2	Bogáthi	utcája			szn	mtu		
szántó	2	Bogáti	kertje			szn	mvt		
erdő	2	Bogyó	gödre			szn	neg		
szántó	1	Borkút				vín			
forrás	1	Borvíz				vín			
forrás	2	Botos	kút			szn	mtu		
erdő	1	Bucsák				szn			
	2	Bucsák	rengéje			szn	tnt		
?	2	Butyka	kertje			szn	mvt		
erdő	2	Cán	kénnya			?	?		
szántó	2	Cele	kert			szn	mvt		
?	1	Cigónia				nné			
szántó	2	Csatornás	kút			vzr	mtu		
híd	2	Csegze	hídja			szn	mtu		
szántó	2	Csegze	kert			szn	mvt		
út	2	Csegze	útja			szn	mtu		
szántó	1	Csere				tne			
szántó	2	Csere	mező			tne	mvt		

patak	2	Csere	patak			tne	vín		
erdő	2	Csere	tető			tne	dmb		
?	1	Csiános				tne			
?	1	Csigolyák				tne			
?	1	Csomos				szn			
?	2	Csubuk	kertje			szn	mvt		
falurész	1	Darék				??			
?	1	Deák Ferenc				szn			
szántó	1	Déllő				áll			
erdő	1	Dericés				szl			
erdő	1	Dobroszlán				szn			
szántó	1	Dohos				föm			
szántó	1	Domb				poz			
szántó	3	Eger	bokor	nál		tne	tnt	hht	
erdő	2	Egyház	erdeje			ehb	tnt		
patak	3	Él	mege	pataka		dmb	fht	vín	
?	2	Elő	hágó			hht	dmb		
szántó	2	Elő	sár			hht	föm		
híd	3	Elő	sár	hídja		hht	föm	mtu	
legelő	3	Első	zernye	pusztája		hht	rom	irt	
szántó	1	ÉR				vín			
szántó	2	Falu	alatt			mtu	hht		
kaszáló	2	Falu	füve			mtu	mvt		
forrás	2	Falu	kútja			mtu	mtu		
erdő	2	Falu	szabadja			mtu	nyo		
telek	2	Falu	széke			mtu	föm		
erdő	2	Falu	tilalmasa			mtu	nyo		
patak	2	Fattyú	patak			jlz	vín		
erdő	2	Fekete	bérc			tem	poz		
falurész	2	Fel	szeg			hht	fht		
utca	3	Felső	patak	melléke		hht	vín	fht	
kaszáló	1	Ferencek				szn			
?	1	Föveny				föm			
út	2	Fűrész	útja			eet	mtu		
erdő	2	Gáll György	erdeje			szn	tnt		
patak	2	Garádics	patak			alk	vín		
erdő	2	Gáspár János	erdeje			szn	tnt		
út	2	Gáspár János	útja			szn	mtu		
patak	2	Gépház	pataka			mtu	vín		
szántó	2	Gyep	köze			mvt	fht		
legelő	2	Gyepű	puszta			mvt	irt		
?	1	Gyükeres				tem			
?	1	Hájas				?			
szántó	2	Halom	előtt			poz	hht		
szántó	2	Halom	mező			poz	mvt		
szántó	2	Halom	útja			poz	mtu		
kaszáló	2	Harangozó	parlag			ehb	mvt		
erdő	2	Harminchármas	erdeje			szá	tnt		
?	2	Három	útválasz			szá	mtu		
szántó	2	Hat	ökrös			szá	dáv		
?	3	Hátsó	árok	mege		hht	vzr	fht	

legelő	3	Hátsó	zernye	pusztája		hht	rom	irt	
szántó	2	Hegy	fark			poz	fht		
forrás	2	Hideg	kút			tem	mtu		
legelő	3	Hideg	kút	pusztája		tem	mtu	irt	
szántó	1	Honcsoros				tem			
szántó	1	Hosszak				mrt			
erdő	2	Jakab	havasa			szn	poz		
erdő	2	Kabola	dörgő			dáv	jlz		
kaszáló	2	Kádár	füve			szn	mvt		
forrás	2	Kádár	kút			szn	mtu		
utca	2	Kádárok	utcája			szn	mtu		
út	2	Kajtár	út			szn	mtu		
erdő	1	Kandia				??			
patak	2	Kányás	patak			szn	vín		
legelő	2	Kányás	pusztája			szn	irt		
utca	1	Karom				??			
patak	3	Karom	nyaka	pataka		??	fht	vín	
patak	3	Kék	sár	pataka		tem	föm	vín	
szántó	2	Kender	ugarok			trm	mvt		
szántó	2	Kerek	tó			alk	vín		
híd	3	Kerek	eger	hídja		alk	tne	mtu	
út	3	Kerek	tó	útja		alk	vín	mtu	
erdő	2	Keresztesek	havasa			szn	tem		
szántó	2	Kert	alja			mvt	fht		
?	3	Két	út	köze		szá	mtu	fht	
út	4	Két	határ	közti	út	szá	műv	fht	mtu
szántó	2	Kicsi	híd			mrt	mtu		
szántó	1	Kimenő				fht			
erdő	2	Király	kő			?	dmb		
patak	2	Király	patak			?	vín		
szántó	3	Kis	domb	alja		mrt	poz	fht	
út	3	Kis	domb	útja		mrt	poz	mtu	
patak	3	Kis	mély	patak		mrt	tem	vín	
?	2	Kő	garádics			dmb	alk		
híd	2	Kő	híd			jlz	mtu		
?	2	Köles	kert			trm	mvt		
?	2	Kóró	bérc			tnt	poz		
?	1	Kőszál				poz			
?	2	Köszörű	kő			?	dmb		
patak	1	Kosztán				szn			
szántó	1	Kövecses				föm			
erdő	2	Köves	arr			föm	dmb		
erdő	2	Köves	tető			föm	dmb		
szántó	2	Köz	mocsár			fht	vnt		
patak	2	Köz	patak			fht	vín		
szántó	2	Közép	mező			fht	mvt		
út	2	Kozma	útja			szn	mtu		
erdő	2	Közönség	erdeje			nyo	tnt		
szántó	2	Kutas	tó			mtu	vín		
legelő	2	Labdáró	puszta			??	irt		
erdő	1	Lakóca				szl			

?	1	Lapjas				dmb			
kaszáló	1	Leckér				??			
erdő	2	Ló	bérc			dáv	poz		
szántó	2	Lőrincz	dombja			szn	poz		
?	2	Lukács	pusztája			szn	irt		
kaszáló	2	Malmos	kert			mtu	mvt		
?	2	Martiak	fűrészze			szn	eet		
kaszáló	2	Martiak	parlagja			szn	mvt		
?	1	Máté Pál				szn			
?	2	Medve	gödör			táv	neg		
szántó	1	Méker				??			
?	2	Mész	reve			föm	köz		
szántó	2	Mihát (Mihálcz)	szere			szn	sor		
kaszáló	2	Mogyorós	kert			tne	mvt		
?	1	Murdán				szn			
?	2	Nádas	tető			vne	dmb		
út	4	Nádas	tóra	vezető	út	vne	vín	hht	mtu
szántó	2	Nádra	menő			vne	hht		
erdő	2	Nagy	csere			mrt	tne		
erdő	2	Nagy	fenyő			mrt	tne		
?	2	Nagy	kő			mrt	dmb		
kaszáló	2	Nagy	nyíl			mrt	nyo		
kaszáló	2	Nagy	nyír			mrt	tne		
út	2	Nagy	út			mrt	mtu		
patak	3	Nagy	mély	patak		mrt	tem	vín	
erdő	3	Nagy	Sólyom	kő		mrt	táv	dmb	
patak	4	Nagy	som	kő	pataka	mrt	tem	dmb	vín
szántó	1	Nyáros				tne			
híd	2	Nyáros	hídja			tne	mtu		
szántó	2	Nyíl	kapu			nyo	mtu		
kaszáló	2	Nyíres	kert			tne	mvt		
szántó	2	Ó	gyümölcsös			jlz	mvt		
?	2	Ökör	szállás			dáv	áll		
erdő	1	Ölves				táv			
erdő	2	Ölves	bükköse			táv	tne		
patak	2	Ölves	pataka			táv	vín		
legelő	2	Ölves	pusztája			táv	irt		
út	2	Ország	útja			mtu	mtu		
erdő	1	Pajinka				rom			
erdő	2	Páll	feje			szn	fht		
telek	2	Páll	helye			szn	műv		
?	3	Páll	kisebb	ága		szn	mrt	fht	
kaszáló	2	Páros	domb			szn	poz		
szántó	1	Parlagok				mvt			
út	3	Piacra	járó	út		eet	hht	mtu	
erdő	2	Polyánka	nyaka			szl	fht		
patak	2	Polyánka	vize			szl	vín		
út	2	Posta	út			eet	mtu		
szántó	1	Rakottyas				tne			
erdő	2	Ravasz	lik			táv	dmb		
kaszáló	1	Rét				mvt			

szántó	2	Rét	szél			mvt	fht		
kaszáló	2	Réti	szénája			szn	mvt		
út	3	Rétre	járó	út		mvt	hht	mtu	
?	2	Romlott	esztena			jlz	áll		
patak	1	Rozsdás				tem			
szántó	2	Sás	gödör			vne	neg		
patak	2	Simon	pataka			szn	vín		
patak	3	Som	kő	pataka		tem	dmb	vín	
út	2	Sós	ösveny			tem	mtu		
?	1	Suvadás				dmb			
kaszáló	2	Szarkák	gátja			?	vzr		
erdő	2	Személyesek	erdeje			nyo	tnt		
?	2	Szőcs	helye			szn	műv		
híd	2	Szörcsei	híd			kfh	mtu		
szántó	2	Tamás	füze			?	tne		
híd	2	Tamásfalvi	híd			kfh	mtu		
út	2	Tamásfalvi	út			kfh	mtu		
szántó	1	Tanorok				mvt			
utca	2	Tatárok	utcája			szn	mtu		
?	2	Téglacsúr				mtu			
erdő	2	Tiszta	bikk			tem	tne		
szántó	2	Tó	köz			vín	fht		
kaszáló	2	Tós	kert			vín	mvt		
kaszáló	2	Vajna	belsőségek			szn	műv		
út	2	Vajnafalvi	út			kfh	mtu		
út	2	Vállas	út			alk	mtu		
?	2	Veres	gödör			tem	neg		
kaszáló	2	Veres	kő			tem	dmb		
erdő	1	Veres Lőrinc				szn			
szántó	1	Veszteglő				áll			
telek	2	Víz	melyéke			vín	fht		
erdő	1	Zernye				szl			
telek	2	Zsidó	puszta			nné	irt		

Az adatközlőkkel készült interjúk teljes, lejegyzett szövege

Bartos János, 1921. Páva.

- *Tudna nekünk mesélni Páva határneveiről?*

- Hát itt, kezdük meg akkor a Halommezőt, met három határra volt osztva a pávai határ: Halommező, Középmező s Cseremező. Három határrész volt, valamikor ződ ugar vót, s egy ugarat örökké a disznyók túrtak, s az oláh komák a juhokot örözték rajta. De aztán megszőntették a ződ ugarat, lett ugy-e bevetett mind a három határ. Itt legelő van a Kertalja, utána jó a Boc, akkor jó a Kétútköze, akkor jó a Barta hídja.

- *Ha tetszik tudni, hogy miről kapta a nevét a Barta hídja, volt-e ilyen család?*

- Voltak a Barta tanító úrék, aztán tudja a súly, hogy arról kapta-e a nevét.

- *S híd van-e a Barta hídjánál?*

- Nincs, nincs. Azután árkoltak, egy nagy árkot húztak, de nincs ott híd seholse. Hát van, olyan földhíd, keresztüljárni az árkon. Akkor a Barta hídját montam ugye?

- *Igen.*

-Közmocsár utána, Gyepköze, Tamásfüze. Na ez a Halommező vót. Leírták ugye? Na akkor jó itt a Nyílláb, a Középmezőbe legelő, Nyílláb.

- *Miről kapta a nevét, lehet-e tudni?*

- Tudja a súly, miről kapta a nevit. Én csak így tudtam: Nyílláb. Akkor jó utána a Kutastó. Hát az Kutastó, de hát nem kutas, nincs ott tó.

- *Se tó nincs, se kút nincs ott?*

- Nincs, a francot, csak úgy híjják Kutas tó.

- *De ilyen vizes terület?*

-Akkor jó a Domb, utána jó a Kisdombalja, jó a Csögzekert, az valami Csögzékről kapta, hát régen ugye más nevek vótak itt Páván: Csögze, Martiak, Mihálczok, s ilyesmik vótak régen, biztos arról kapták. Na Középmezőből melyiket mondtam utoljára?

- *A Csögzekertet mondtá utoljára.*

-Csögzekert, az az. Kerektó, Hosszak, ezek tényleg hosszak voltak, mert 540 méter a hosszúsága, hosszú lábak voltak. Akkor jó a Mihátszere, akkor a Mékér. Végeztünk evvel a dülővel. Nem, Mékér, Nádramenő, a Hatökröst mondtam-e?

-*Nem.*

- Na akkor Hatökrös, Nádramenő.

- *Az miért volt Hatökrös?*

- Hát hat ökörrel szántottak Miskolci úrék, hát ő volt egy nagy birtokos ember, 380 hold birtoka volt. S hat ökör járt ki az udvarról. Hát ők már rég nem élnek, én es csak az öregemtől tudom. Na ugye végeztünk ezzel a Közepső mezővel, akkor jó a Sásgödör, ez a Cseremező. Sásgödör, akkor Benenyire, akkor jó a Kimenő, Honcsokos.

- *Honcsokos?*

- Igen, úgy híjják, de nincs ott honcsok most.

- *Mi a honcsok?*

- Vakondtúrás.

- Akkor jó a Déllő.

- *A Déllő miről kapta a nevét?*

- Hát a Miskolciaknak utoljára ott volt vagy tíz hektár föld, az nagy terület.

- *Jelent-e valamit a neve?*

- Nem jelent, csak úgy hítták Déllő.

- *Nem delettek ott a marhák?*

- Nem tudom, lehet régen igen, az én kölyökkoromban már nem. Akkor a Déllő után mondtam-e a Kimenőt?

- *Igen.*

- A Csere, a Bikás, a Kövecses, a Rétszély, Nagynyíl, a Rétfark, Martiak parragja, Leckér.

- *A Leckérről se tud semmit se mondani, hogy miről kapta a nevét?*

- Nem tudok semmit, csak Leckér, így hívták. Akkor a Vereskő.

- *Veresgödör, ilyen volt-e?*

- Van egy nagy kő, ott a határkő, úgy hívják Vereskő. Magos, hatalmas nagy kő.

- *De ilyen, hogy Veresgödör van-e?*

- Az csak Zabolán van, a temető környékin, nem pávai az.

- Akkor jó a Tamásfalvi út környéke, az mind Kovásznának ment. A Bikás, akkor itt a, úgy mondjuk a Hátussóárokmege, a Harangozóparrag, s a Kétútköze, a Nagyút s a Vajnafalvi út köze. S akkor jó a Nyáras, az 24 hektár az a dűlő, nagy terület.

- *Ott valamikor volt erdő, vagy fák voltak?*

- Nyárfák vótak, az én öregemnek a korába örözték a marhákot ott. Cserefák vótak ott, ahol úgy híjják, hogy Csere, s itt a Nyárasnál nyárfa. Nyáras, úgy mondjuk neki. Na végeztünk, több nincs. Esetleg hagyhattam ki, na de nem hiszem.

- *A Kimenőnek mondták-e még, hogy Tanor, vagy Tanorkapu?*

- Hát igen, itt legelől ne, a Nyílláb, a Tanorkapu. Itt legelől, ahol a csordát gyűjtötték.

- *Volt-e erdeje Pávának? Milyen nevei voltak az erdőknek?*

- Hogyne, hogyne, jó erdeje vót Pávának. Azokat es le akarják írni?

- *Igen, ha tud pár nevet.*

- Hát az kérem szépen itt megkezdődik, legelől a Borvív, a Borvív környéke, akkor jó a Nagycsere. Úgy mondják Nagycsere, valamikor nagy cserefák voltak, de most csak bokrok vannak, Nagycsere. Utána jó a Nagyfenyő, a Rétiszénája, Kőszál, Botos kútja. Ez a béfüggő erdő. Botos Péter uram ott érte vót utól a leánnyát, valami regáti rablók elrabolták innet, ott utólérte s ott aztán leszúrta-e vagy levágta-e őket nem tudom. Úgy híjják Botos kútja, nagyon jó forrás, a pávai patak onnat ered. A Borvív után jó a Simon pataka, akkor jó az Ökörszállás, akkor Suvadás, ez ugyancsak a béfüggő erdő. Akkor túlfelől jó ugye a Csere, Köves, Köves után jó az Előhágó, Gyepü.

- *A Gyepü miről kapta a nevét, határ volt ott?*

- Tudja a franc, pusztá van ott, a Gyepü pusztája, úgy mondjuk. Gyepü, s akkor jó Semkőnyaka.

Na akkor a hátussó erdők, hogy es kezdődik, na errőlfelől van Kandia, Kovászna felől. Ott vót nekünk tíz hold erdők. Pozsonyéknek es vót ott erdeik, Kandiába.

- *Kandia? Ezt se tudja, hogy mit jelent, csak így mondták?*

- Így mondtuk, osztán tudja a súly, hogy mi honnat kapta a nevit. Nem tudom. Kandia s akkor jó Semkőnyaka, az híres arról, hogy Marti Ilona a török időkbe a sólyommadarakot, a pávamadarakat ott fogta a kősziklán. Szóval Semkő, úgy híjják, Nagysemkő. A Deák Ferenc szádától fejjel, izé van, a Mátyás -féle erdő, a Bucsák. Akkor jó Bucsák után Tisztabikk, Jakabhavassa, Ölves, Máté Pál, nem. Igen Máté Pál, Keresztesek havassa s Lakóca. Na akkor osztán errőlfelől, Jakabon erről Füveny, Zernye, Elsőzernye pusztája, Hátussózernye pusztája, akkor a Gépház patakán hátul Kóróbérc, akkor izé, Murdán, ott osztán látszodnak a sóhegyek mán, Murdánon belül, ott vót a határ. Na ezek vónának, többet nem tudok. Ezeken a helyeken mind jártam.

- *Falurések neveit, vagy utcaneveket ismer-e?*

- Hát itt Alszeg, itt az Alszeg van ne. Karom utca, Darék, Cigória, Zsidó pusztája. Na ezek vannak falunevek, mást nem tudok. Hát kicsike a falu, ezer lakója van, nem nagy. Na ezek vónának.

Réti József, 1941, Páva

- *Ha megkérjük, tudna-e mesélni nekünk a pávai határnevekről?*

Én – az igazság az, hogy – gyerekkorom óta keveset jártam a határba. 1952 itt megalakult a kollektív gazdaság, tehát ez háromszéki viszonylatban bizony az elsők között van. Aztán én, ugye, elkerültem iskolába, az V.-VII.-et is már Kovásznán jártam, mert itt nem volt csak Zabolán. Internátusba. S aztán '72-be kerültem haza.

Itt van egy szentdomokosi, velem egyidős, Endre, Bogyó Endre.

- *Van Bogyó-tag a határba...*

- Van. Az Zabolán van. Zabola, Páva az két dolog. Hogy mi annak idején férjhez mentünk, akaratunk ellenére.

- *Hármas osztata van a határnak. Van-e ennek valami köze ahhoz, hogy háromfordulós gazdálkodás volt?*

- Hát a vetésforgót, azt feltétlen alkalmazta a székely ember ezen a vidéken. Mert jobban közelítjük a hegyeket, annál gyengébb minőségű a föld. Míg lenn a Feketeügy-mente az még hordalékos. Hordalékos talaj, talajminősége humuszosabb, termékenyebb. Felfele ez inkább kötött talaj, agyagos. Feltétlen alkalmazták a vetésforgót. Az mindig két évet pihent, pihentették a földet. Amit most már nem igen. Itt a mi falunkba, tehát Páván - érdekes módon - az emberek felfogásába is észrevevődik az, hogy... Zabolán ott volt a gróf, Mikes Ármin, zsellérek voltak nagyobb részbe a zabolaiak. Itt nálunk nem volt, itt inkább a szabadparasztóságé volt a szó. Egyetlen egy nagyobb földterülettel rendelkező család létezett, ez a Miskolci család, akinek az utolsó sarja még Kovásznán él. Az öreg Miskolci Vilmos hatökrös nemesember volt.

- *Volt ilyen dűlő is, hogy Hatökrös?*

- Van. Van is a Hatökrös. Magáról a kötöttségéről a talajnak, hogy ott nem lehetett egy pár igavonó állattal munkálkodni, oda már több kellett. Gondolom én, hogy innen adódott ez a Hatökrös.

Ez volt az egyetlen egy nagyobb földbirtokos. Éppen ezért itt nem is volt tagosítva Páván. Zabolán van a Hadnagy-tag, s van a Kállai-tag, Demes-tag, s nem tom miféle. Nagyobb földbirtokosok is voltak mint Páván. Páván általában jó középparasztóság. Kimagasló sem volt s nagyon szegény sem volt. A szegények közül is mindig kettő összeállt.

Képmelléklet

1. kép: A Marti-család címeres sírköve a református templomban

2. kép: Panorámaképek a faluról és határáról

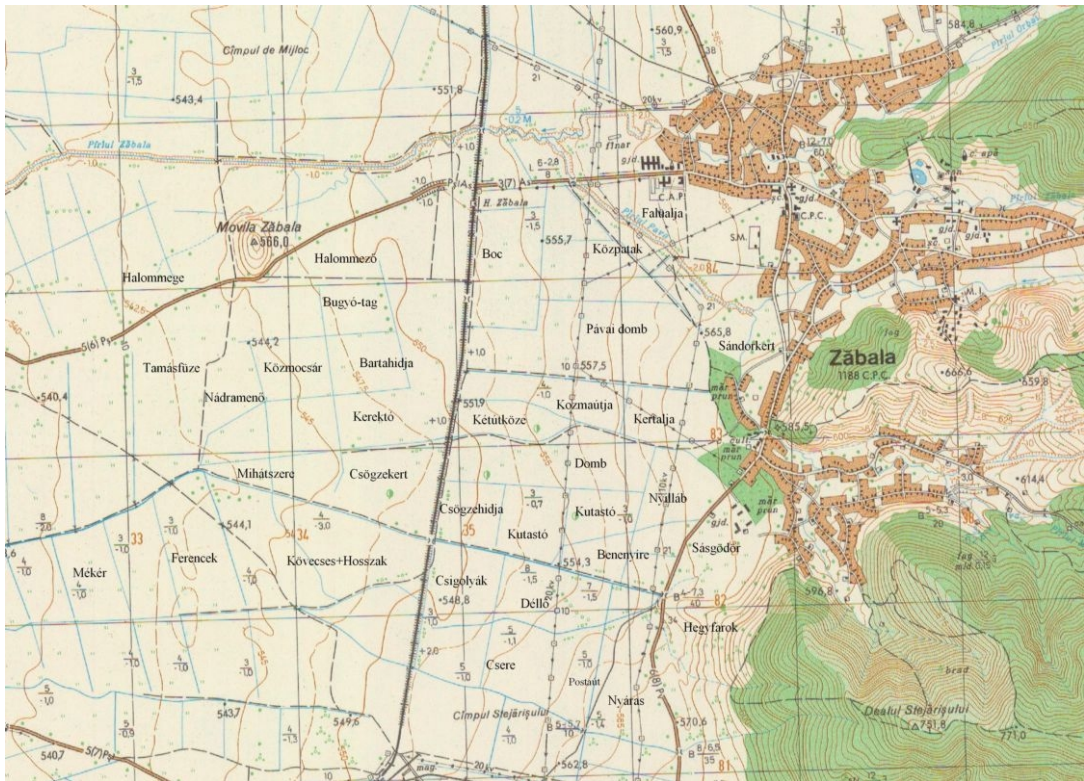

3. kép: A völgybe felnyúló falu

4. kép: Kézzel rajzolt térkép a határ beosztásáról

5. kép: 1:25.000-es méretarányú topográfiai térkép részlete, feltüntetve rajta a fontosabb helynevek

6. kép: „PÁVA község BELSŐSÉGI Rajza”

